

Národne stvarí.

II.

O dvanajstih bratih in sestrah.

Pripovedka iz Motnika; zapisal Gašper Križnik.

il je bogat kralj, ki je imel dvanajst sinov. Ko so odrasli, začeli so se pogovarjati: »Ko bi bilo kje na svetu takó, da bi imel oče dvanajst hčerâ, vzeli bi mi vsak po jedno za ženo.« Starejši sin reče: »Pojdimo jih iskat, morda dobimo očeta, ki ima dvanajst hčerâ, da vzamemo vsak svojo za ženo.« Ravno ko se drugi spravljajo na pot, tedaj je najmlajši sin bolan; dá jim pa svojo sliko, da bi jo pokazali nevesti, če jo najdejo. Potem gredó z dóma in pridejo do treh cest. Ondu jih čaka star mož in jih vpraša: »Kam greste?« Bratje mu povedó in vprašajo, kje bi bil oče, kateri bi imel dvanajst hčerâ, da bi vsak po jedno vzela za ženo. Mož jim pové, v katerem mestu najdejo takšnega očeta. Mož jim pa tudi reče: »Vračati se ne smete po širokih cestah, ampak po ozkih stezah, sicer bodete nesrečni.«

Gredó dalje in pridejo v tisto mesto, kakor jim je povedal mož. Skoro zvedó, da ima ondotni kralj dvanajst hčerâ. Napotijo se k njemu, poklonijo se, kakor je navada pri imenitnih kraljevih osebah, in rekó: »Vaše Veličanstvo! Zvedeli smo, da imate dvanajst hčerâ, nas je pa dvanajst bratov; poslednji leží bolan domá, imamo pa njegovo sliko. Ako bi nam hoteli dati vsakemu po jedno hčer za ženo, sinovi smo tega in tega kralja«. Précej je kralj zadovoljen, in kraljeviči se zaročé. Najmlajša kraljičina pa je bila žalostna, ker ni vedela, ali je nje žénin res takó zal, kakor je na sliki. Vzamejo konje, osedlajo jih, sedejo nánje in se odpravijo domóv.

Na poti reče najstarejši brat: »Sedaj nas je triindvajset, ni se nam bati nesreče; le pojdimo domóv po široki cesti.« Res jahajo do trde noči, potem pridejo na planjavo, kjer prenočé in pospé. Najmlajša sestra pa ni mogla zaspati; ker ni imela žénina, skrbelo jo je nekaj. Zjutraj pa so bili vsi okameneli, samó najmlajša nevesta ne, ker ni zaspala ponoči. Žalostno hodi okolo kamenov in ne vé, kaj bi počela. Pride ob devetih dopóldne star mož in jo vpraša: »Dèkle, kaj delaš tukaj?« Deklè mu pové, da so tukaj nje sestre in drugih jednajst bratov, da so vsi okameneli. Potem ji reče stari mož: »Če

hočeš iti k mēni v službo, dobodeš dobro plačilo, ob devetih dopóldne bodeš hodila kropit to kamenje.« Kraljičina dovoli, saj ne vé kam iti. Bila je vselej žalostna, kadar je prišla kropit okamenele sestre svoje.

V tem ozdravi domá najmlajši brat, pogleda se v zrcalo, toda ne vidi se v njem. Sedaj vé, da so njegoví bratje nesrečni, in zató reče očetu: »Vem, da so se bratje moji ponesrečili, pojdem jih iskat.« Oče mu brani, rekoč: »Ne hódi jih iskat, da se tudi tebi kaj ne primeri.« Sin pa nič ne mara, vzame najboljšega konja, dosti denarja in drugega brášna in gré na pot.

Pride do tistih treh cest; ondu ga že čaka óni stari mož in ga vpraša: »Mladenič, kam greš?« Kraljevič reče: »Iskat grem svojih bratov, vem, da so se ponesrečili. Imam namreč zrcalo, ako se vidim v njem, vem, da so srečni, ako se pa ne vidim, vem, da so nesrečni. Nas je dvanajst bratov; šli so iskat in snubit po svetu, da bi imel kje oče dvanajst hčérâ, da bi vsak po jedno vzeli za ženo.« Mož mu reče: »Povedal sem jim, da se ne smejo vračati po širokih cestah, toda niso me poslušali, zató so nesrečni.« Potem mu pove: »Ko prideš v to in to mesto, vprašaj po tem in tem kralji, ki ima dvanajst hčérâ. Povedali ti bodo, kje je; potlej pojdi k njemu, da natanko pozveš, kdaj so odšli. Vračati se pa ne smeš po širokih cestah, ampak po ozkih stezah, da se ne ponesrečiš.«

Najmlajši sin gré in sreča lisico. Ta ga vpraša: »Kam, dragi moj mladenič?« Pové ji. Lisica ga prosi: »Dâj mi jesti, da ne poginem od lakote; v veliko pomoč ti bodem.« Mladenič seže po brášno, vrže ji kos mesá in reče: »Vsaka žival mora imeti živež na svetu, také tudi ti, lisica.«

Nató gré dalje; nedólgo, in sreča ga volk, kateri ga prosi: »Dragi mladenič, dâj mi jesti, da ne poginem od lakote; v veliko pomoč ti bodem.« Mladenič seže v brášno, vrže mu kos mesá in reče: »Vsaka žival mora imeti živež na svetu, také tudi ti, volk!«

Nató gré dalje; skoro ga sreča mladenič in ga prosi: »Dâj mi jesti, jaz ti pa dam to lepo zlato ribo!«

Dá mu kruha in mesá, óni mu pa podarí ribo. Nese jo nekaj časa s sabo, potlej se mu pa začnè smiliti. Ko pride do studenca, izpustí jo vánj in gré dalje.

Skoro pride v mesto, kakor mu je povedal tisti stari mož, in zvé, kje je kraljeva palača. Sliši tudi, da je imel kralj dvanajst hčérâ, da so vse šle z jednajstimi žénini. Sedaj pové, da je on dvanajsti sin, ki je bil bolan, ko so šli drugi snubit. Odpravi se h kralju; ta mu

pové prav takó, kakor so mu povedali ljudjé. Mladenič pravi: »Jaz jih grem iskat, ko jih ni domóv.« Vrne se na pot in si misli: »Sedaj ne smem iti po ozkih stezah; bratje moji so šli po širokih cestah domóv, torej moram tudi jaz iti, če jih hočem najti.«

Hodi ves dan in pride zvečer na veliko planjavo. Ondu mora prenočiti, ali spati ne more. Ko zjutraj vstane, začnè pregledovati óno kamenje, katero je bilo podobno jezdecem, in si misli: »Moram počakati, da pride kdo in mi pové, kaj pomeni to kamenje. Morda so tukaj okameneli moji bratje in óne sestre.« Vender sam sebi ne verjame dobro. Ob devetih pride dekla tistega starega možá kamenje kropit; ko vidi, kakó mladenič ogleduje kamenje, précej se ji zdí znan, in misli si: »Ko bi bil moj žénin!« Pogleda sliko, in še bolj se ji utrdi vera, ali dobro še ne verjame sama sebi. Gré in pokropí kamenje ter se misli vrniti domóv. Mladenič pa stopi k nji in jo vpraša: »Kakó, da ti to kamenje kropiš, in kaj pomenijo te podobe?« Deklè mu jame ročno praviti, da je tukaj nje jednajst sestrá in prav toliko njih žéninov okamenelih. »Jaz sem pa dvanajsta sêstra, in služim pri starem móži; vsak dan moram ob devetih kropiti to kamenje.« Mladenič sedaj spozná, da so gotovo tukaj okameneli njegovi bratje; izprašuje jo še natančneje, dokler se mu ne pojasni stvar do dobrega. Nató reče: »Jaz sem pa dvanajsti brat, ki sem tačas bolan ležal domá; sedaj sem ozdravel in sem šel iskat svojih bratov, ker sem védel, da so nesrečni.«

Ona iz nova pogleda sliko, in oba spoznata, da sta zaročenca. V roke si sežeta in se objameta, mladenič pa vpraša: »Ali je móči rešiti brate in sestre?« Deklè mu reče: »Ne vem, ali jih je móči rešiti, ali ne.«

Oni jo pa naučí, naj vpraša starega možá, katerega služi: »Ali bodem še dolgo hodila kropit to kamenje, ali bodo kdáj rešeni ali nikoli? Potlej mi bodeš pa povedala, ko prideš jutri ob devetih kamenje kropit, da jih rešim, ako jih je móči rešiti.«

Deklè gré domóv. Ko se snideta z možem na samoti, vprašaga, kakor jo je naučil žénin. Mož ji reče: »Res jih je móči rešiti, toda ni človeka na svetu, da bi jih rešil. V stekleni góri je jezero; sredi jezera plava raca, katera ima jajce. Tisto se ji mora vzeti, potlej pa ž njim nekoliko pomazati vsako kamenito podobo, in zdajci oživé.«

Drugi dan ob devetih gré kamenje kropit. Mladenič ji pride že naproti in jo vpraša. Deklè mu pové, kakor ji je povedal mož, da je brate in sestre móči rešiti, in potlej mu reče: »Saj ne moreš storiti tega.« Nató on: »Poskusil bodem, ako je mogoče.«

Odpravi se proti stekleni góri. Dolgo časa mine, predno jo najde; ondu mu pa pride naproti óni volk, kateremu je nekdam dal mesá, in ga vpraša: »Kaj pa hodiš tukaj?« Mladenič mu pové, da je v stekleni góri jezero, po njem plava raca, katera ima jajce, tisto jajce bi rad dobil. Volk mu reče: »Pojdi z menoj!« Vède ga v stekleno góro, kjer ima svoj brlog. Gresta dalje in prideta do jezera. Hitro ugleda mladenič raco, ki plava sredi jezera, ali do nje ne more.

Spomni se lisice, kateri je nekdam dal mesá. Lisica pride ročno k njemu, in on ji reče: »Pomagaj mi dobiti to raco, ki plava sredi jezera.« Lisica se ročno izpustí v jezero in plava do race. Prime jo, raca pa jajce izpustí v jezero, da se potopí na dnò. Mladenič se spomni zlate ribe: »Ko bi mi sedaj mogla pomagati!« Kakor si to izmisli, takó ročno mu riba prinese jajce. Vzame ga in gré do okamenelih svojih bratov. Ondu počaka drugega jutra, da pride nevesta kropit kamenje. Sedaj brž ubije jajce in potlej pomaže vsakega človeka in konja, da se oživé. Ko se že vsi oživé, reče jim: »Précej pojdimó dalje, da nas ne dobí čarovnik.«

Pridejo do široke vode in ne vedó, kakó bi šli čéznjo. Najmlajši brat reče: »Poženimo konje, saj znajo dobro plavati.« Toliko da pridejo čez sredo vode, prisopiha za njimi čarovnik, ali nima več pravice do njih, ker so že čez sredo vode. — Bratje pridejo z nevestami srečno domóv, in oče jim pripravi velikanske gostí.

Slovovski páberki.

Ali. Ta besedica rabi na vzhodnjem Štajerskem pogostoma, n. pr.:
Pojmo ali! Pijmo ali! Vsedi se ali! Z Bogom ali! i. t. d.

Bél-i. „Ta hlod je pérel“, rekel sem tesarjem v Šmárijí pri Celjí.
„Samó bél je perela, srce je zdravo,“ odgovorili so mi.

Bórovica = brinje na vzhod. Štaj.

Burnus, težka zimská suknya (Rim. Toplice). (Rus.: бурнусъ.)

Brž = bržčas, valjda (Slov. Gorice).

Bistrec, Edelreis, cepič (Slov. Gor.).

Candrav = raztrgan (Slov. Gor.).

Čréta = občinski pašnik (Slov. Gor.).

Časi, časik = takój, ročno (Sl. G.).

Čoša-e (zaničljivo) = abotno deklé (Sl. Gor.).